

STEMPLIŲ dvaras, kuriame paskutiniuosius savo gyvenimo metus praleido Simonas STANEVIČIUS

Nuo 1695 m. rašytiniuose šaltiniuose minimas Stemplių dvaras yra Šilutės rajono Švėkšnos seniūnijoje, prie Švėkšnos–Kvėdarnos kelio, apie 10 km nuo Švėkšnos, prie Ašvos upelio. Kaimo pietryčiuoja teka Veiviržo intakas Ašva, rytuose yra Stemplių kraštovaizdžio draustinis. Pagrindinis kaimo architektūrinis akcentas – 1943 m. pastatyta katalikų Šv. Aloyzo bažnyčia. Kaimas rašytiniuose šaltiniuose (Švėkšnos dvaro inventoriuose) pradėtas minėti 1644 metais. Šiame kaime yra gimęs Lietuvos Nepriklausomybės Akto (1918 m. vasario 16 d.) signataras Kazimieras Šaulys (1872–1964).

Iki 1820 m. Stemplės buvo sudėtinė Švėkšnos dvaro dalis – grafų Broel Pliaterių valda. 1820 m. dalijant Švėkšnos dvaro valdas Stemplės atiteko vienam iš Švėkšnos dvaro grafo Jurgio Broel Pliaterio (po 1750–prieš 1825) sūnų – grafiui Kazimierui Konstantinui Broel Pliateriui (1807–1872). Nuo XIX a. antrosios pusės iki 1950 m. Stemplių kaimas buvo Švėkšnos valsčiaus Stemplių seniūnijos centras.

Nuo 1766 m. šis dvaras priklausė grafams Pliateriams. Čia yra gyvenęs, dirbęs Gedminaičių dvaro šeimininko, iškilus XIX a. kultūros veikėjo grafo Jurgio Konstantino Broel Pliaterio (1810–1836) bičiulis, žymus XIX a. žemaičių bajoriškojo kultūros sąjūdžio veikėjas, istorikas, poetas, folkloristas, pirmasis profesionalus lituanistas filologas, pasakėčios žanro klasikas, knygų leidėjas Simonas Stanevičius (1799–1848). Tai liudija prie dvaro gyvenamojo namo pritvirtinta memorialinė lenta.

Kai 1836 m. grafas J. Pliateris netikėtai labai jaunas mirė, S. Stanevičius persikėlė gyventi į Stemplių dvarą, kuris priklausė J. Pliaterio broliui grafiui Kazimierui Konstantinui Broel Pliateriui (1805–1872). Čia jau pasiligojęs rašytojas tvarkė jam padovanotą J. Pliaterio biblioteką, užsiėmė kita kultūrine veikla. Kazimieras šiame dvare S. Stanevičių globojo 12 metų

Stemplių dvaro gyvenamasis namas, jo šoninis fasadas, memorialinė lenta prie dvaro gyvenamojo namo sienos ir išlikusi dvaro liepų alėja. Fotografai nežino mi. Nuotraukos iš Onos Norkutės archyvo

(1836–1848) – iki rašytojo mirties (1848 m. kovo 10 d.). S. Stanevičius palaidotas Švėkšnos kapinėse. Jo kapo vieta nežinoma. Netoli kapinių vartų rašytojo atminimui yra pastatytas skulptoriaus, tautodailininko Vytauto Majoro (1930–2006) sukurtas kenotafas.

Jurgio Konstantino Broel Pliaterio (1810–1836) bibliotekos knygos anspaudas. Nuotrauka iš Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos fotoarchyvo

Grafų Broel Pliaterių herbinis antspaudas, saugomas Žemaičių muziejuje „Alka“

Švėkšnos grafų Pliaterių kapas Švėkšnos kapinėse. D. Mukienės nuotrauka

XIX a. Stemplių dvaro sodyboje buvo net 32 pastatai (ponų gyvenamasis namas, du kumetynai, arklidės, raguočių tvartas, vyno ir daržovių rūšiai, ledainė, spirito varykla, svirnas, kiaulidė, paukštidė, kelios daržinės ir kt. Išliko tik sodyboss fragmen-

Švėkšnos grafas Jurgis Broel Pliateris (po 1750–prieš 1825). Portreto autorius dailininkas Liubomiras Oleškevičius

tai: 1812 m. ant aukštų akmenų mūro pamatų pastatytas, daug kartų remontuotas medinis dvaro savininkų gyvenamasis namas, vadinamas ponų namu, jau gerokai apnykęs svirnas, plūkto molio tvartas su dvišlaičiu stogu, buvusio parkelio dalis ir liepų alėja.

Kas dvarą valdė po grafo Kazimiero Konstantino Broel Pliaterio mirties – po 1872-ųjų, nežinoma. 1910 m. jį nusipirko Jadvyga Čackienė, dvarą valdžiusi ir 1918 m. Lietuvoje paskelbus Nepriklausomybę. Vykstant Žemės reformai, dalis Stemplių dvaro buvo išparceliuota. 1932 m. dvarą, padedamas jau minėto giminaičio Kazimiero Šaulio, įsigijo Juozas Alminauskis. Sovietų valdžia 1940 m. dalį Stemplių dvaro žemės nacionalizavo, o 1948 m. J. Alminauskį su kitais šeimos nariais ištremė į Sibirą. 1949–1961 m. pagrindiniame dvaro pastate veikė Stemplių septynmetė (vėliau – aštuonmetė) mokykla.

Lietuvai atkūrus nepriklausomybę, Stemplių dvaras buvo gražintas teisėtiems jo savininkams Alminauskiams. Sodyboje gyvenantys Aldona ir Stasys Alminauskiai dabar rūpinasi jos tvarkymu ir čia gyvenusių žmonių atminimo išsaugojimu.

Parengė Jurgis Želvys